

Estetik ve Rekonstrüktif Cerrahi Hastalarında Beden Algısı

Body Image in the Patients Having Aesthetic and Reconstructive Surgery

Dr. Sultan AYAZ^a

^aGazi Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu, ANKARA

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Sultan AYAZ
Gazi Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu,
ANKARA
sultan@gazi.edu.tr

ÖZET Bireylerin beden algısı, yaşam boyu sürekli değişmekte, beden algısı bozukluklarının görülme sıklığı giderek artmaktadır. Tüm toplumların fiziksel görünümüne, çekicilik, güzel ve yakışıklı olmaya verdikleri önem, hoş ve beğenilir olma arzusu nedeniyle insanlar daha sıklıkla estetik ameliyatlara yönelmektedirler. Bu araştırma, plastik ve rekonstrüktif cerrahi kliniğinde yatan hastaların ameliyat öncesi vücut algısını değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır. Araştırma Gazi Üniversitesi Hastanesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi servisinde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemine 200 hasta alınmıştır. Veriler anket formu ve Beden Algısı Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan hastaların % 42.5'i 15-24 yaş grubunda, % 70'i kadın, % 61'i lise ve üzeri öğrenimli, % 70'inin geliri giderlerini karşılamakta, % 50'sine estetik amaçlı ameliyat yapılmıştır. Estetik ve rekonstrüktif amaçlı tedavi için başvuran hastaların beden algısı ortalama puanları sırasıyla 92.01 ± 16.9; 80.18 ± 23.9'dur (p<0.05). Kadınların erkeklere oranla beden algılarının daha fazla bozulduğu (sırasıyla 89.10 ± 20.9; 79.08 ± 21.3) belirlenmiştir (p<0.05). Lise ve üzeri mezunların, çalışanların ve geliri giderlerini karşılayanların daha yüksek oranda estetik amaçlı tedaviye başvurdukları belirlenmiştir (p<0.05). Ancak hastaların öğrenim düzeyi, çalışma ve ekonomik durumu gibi özelliklerinin beden algısını etkilemediği belirlenmiştir (p>0.05). Bu araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, plastik ve rekonstrüktif cerrahi kliniğine başvuran hastaların beden algılarının bozulduğu ve kadınların plastik ve rekonstrüktif cerrahiye daha fazla başvurduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beden algısı, estetik, rekonstrüktif cerrahi

ABSTRACT Body image of the persons change throughout their lifetime, incidence of body image disorders increase continuously. As all the societies attach more importance on physical appearance, attractiveness, being beautiful or handsome and the wish for being pretty and admirable, people more trend to aesthetic operations. This study was conducted descriptively in order to evaluate the body image of the inpatients of Plastic and Reconstructive Surgery Clinic in preoperative period. This study was conducted in Gazi University Hospital, Plastic and Reconstructive Surgery Department. The sample group consisted of 200 patients. Data was collected with the help of questionnaire and Body Image Scale. From the patients enrolled in the study 42.5% were in 15-24 age group, 70% of them were women, 61% of them were at least high school graduate, income of the 70% of the patients was enough for their expenditures and 50% of them were operated for aesthetic purposes. Mean body image points of the patients admitting for aesthetic and reconstructive purposes were 92.01 ± 16.9 and 80.18 ± 23.9 consequently (p<0.05). Body image of the women were determined to be more affected than men (89.10 ± 20.9; 79.08 ± 21.3 consequently) (p<0.05). It was determined that graduates of high school and higher, working people and who have income higher than expenditures undergo aesthetic surgery more (p<0.05). However, features such as age, working status and income status were found not to affect body image (p>0.05). Findings of this study demonstrate that body images of the people who attend to plastic and reconstructive surgery clinic were altered and women undergo plastic and reconstructive surgery more.

Key Words: Body image, aesthetic, reconstructive surgery

Beden algısı; bireyin kendi bedenini algılaması, kendi bedeninin parçalarına ve onların işlevlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularını değerlendirmesidir. Beden algısı fiziksel, psikolojik ve sosyal deneyimlerden oluşmaktadır. Bu nedenle, bireyin fiziksel özelliklerine bakışı, deneyimleri, başkalarının düşündüklerini algılaması, fiziksel ve zihinsel gelişiminden etkilenmektedir.^{1,2}

Bireylerin beden algısı kavramı, çok erken yaşlarda oluşmaya başlamakta, yaşam boyu sürekli gelişerek değişmektedir. Beden algısının gelişmesinde bedenle ilgili eski ve yeni tüm duygu, tutum ve algılar önemlidir. Bireyin beden algısı kendi algıları kadar, başkalarının da bakış açısından etkilenmekte olup, beden işlevlerine karşı tutumu da göstermektedir.^{2,3}

Bedende yapılan fiziksel ya da biçimsel değişiklikler insanların yaşadıkları hemen her toplumda görülmektedir. Değişik kültür ve geleneklerde, kişinin psikolojik yapısının şekillenmesinde fiziksel görünümünün rolü değişmektedir. "Güzellik" kavramı, bu fiziksel ve bedenin yüzeyi ile ilgili yapılan değişiklikleri yakından etkiler. Güzelliğin toplumda ifade ettiği şeye göre bireyler bedenlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar.^{4,5}

Beden algısı estetik ve rekonstrüktif ameliyatlara karar vermede önemli rol oynamaktadır. Bireylerin beden görünümlerinden memnun olmaması nedeniyle estetik cerrahiye talep giderek artmaktadır.⁶⁻¹⁰ ABD'de kadınların %56'sının, erkeklerin % 43'ünün görünümünden memnun olmadıkları belirlenmiştir.⁶ Haris & Carr erkeklerin %35'inin, kadınların %61'inin görünümüleriyle ilgili endişeleri olduğunu belirlemiştir.¹¹

Estetik cerrahi, bir sanat ve ustalık dalı olarak, dış görünüşünün iyileştirilmesi (düzeltmesi) ile uğraşırken; rekonstrüktif cerrahi deformiteler ve şekil bozukluklarını tedavi ederek bireylerin normal görünümüne yaklaştırmayı hedeflemektedir.¹¹ Sarwer ve ark.nın belirttiğine göre; Pruzinsky and Edgerton estetik cerrahinin beden algısı cerrahisi olduğunu ileri sürmektedir.⁷ Plastik cerrahinin beden algısı üzerinde olumlu bir etkisi olursa, beden algısı ile ilgili olumsuz düşünceler, duygular ve davranışlar azalmaktadır. Tüm toplumların fiziksel

görünümüne, çekicilik, güzel ve yakışıklı olmaya verdikleri önem, hoş ve beğenilir olma arzusu nedeniyle insanlar daha sıklıkla estetik ameliyatlara yönelmektedirler.¹² Bu çalışma; plastik ve rekonstrüktif cerrahi kliniğinde yatan hastaların ameliyat öncesi beden algısını değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma, plastik ve rekonstrüktif cerrahi kliniğinde yatan hastaların ameliyat öncesi beden algısını belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi Hastanesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi servisinde yatan hastalar oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemine 200 hasta alınmıştır. Bu araştırma Helsinki Deklerasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır. Anket formu doldurulmadan önce hastalara çalışmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılarak çalışmaya katılmayı isteyip istemedikleri istemedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılmada gönüllülük esası dikkate alınmıştır.

Verilerin toplanmasında anket formu ve Beden Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Anket formunda bireylerin sosyodemografik özellikleri, hastalık ve ameliyat ile ilgili özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Beden algısı ölçeği 1953 yılında Secord ve Jourand tarafından geliştirilmiştir. Bedenin çeşitli parçalarından hoşnutluk durumunun ölçüldüğü ölçeğin, 1989 yılında Hovardaoğlu tarafından geçerlilik güvenirlilik çalışması yapılarak Türk toplumuna uyarlanmıştır. Ölçek 40 maddeden oluşmakta olup, her bir madde organ ya da vücudun bir bölümü (kol, bacak, yüz gibi) ya da bir işlevi (idrara, dışkı düzeni) ile ilgilidir. Beşli likert tipi olan bu ölçeğin tüm maddeleri olumludur. Her bir maddenin "çok beğeniyorum", "oldukça beğeniyorum", "kararsızım", "pek beğenmiyorum", "hiç beğenmiyorum" şeklinde yanıt seçenekleri bulunan ölçeğin toplam puanı 40 ile 200 arasında değişmektedir. Kesme puanı mevcut değildir. Ölçeğin değerlendirilmesinde toplam puan kullanılabilir. Yüksek puanlar beden algısındaki bozulmaya işaret etmektedir.¹³

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 11.5 (Statistical Package For Social Sciences) programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bireylerin bazı sosyodemografik özellikleri, hastalık ve ameliyat ile ilgili özellikler bağımsız değişken, beden algısı ölçeğinden alınan puan ve ameliyat tipi bağımlı değişken olarak alınmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde yüzdeler, ortalama, t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve ki-kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Hastaların %42.5'i 15-24 yaş grubunda, %70'i kadın, %61'i lise ve üzeri mezunu, %61.8'i bekar, %52'si çalışmakta, %93.5'i sosyal güvenceye sahip ve %70'inin geliri giderini karşılamaktadır (Tablo 1). Hastaların %50'si estetik, %50'si rekonstrüktif amaçlı ameliyat geçirmiş olup %96'sı ameliyat ile ilgili bilgi almış, %97'si sosyal destek almıştır. %58'i sosyal desteği anne-babasından almıştır (Tablo 2).

TABLO 1: Hastaların sosyodemografik özellikleri.

Sosyodemografik özellikler	Sayı	%
Yaş		
15-24	85	42.5
25-35	47	23.5
35-45	29	14.5
45 yaş üstü	39	19.5
Cinsiyet		
Erkek	60	30.0
Kadın	140	70.0
Öğrenim düzeyi		
İlköğretim mezunu	78	39.0
Lise ve üzeri mezunu	122	61.0
Medeni durumu		
Bekâr	123	61.8
Evli	77	38.2
Çalışma durumu		
Çalışıyor	104	52.0
Çalışmıyor	96	48.0
Sosyal güvence		
Var	187	93.5
Yok	13	6.5
Ekonomik durum		
Gelir gideri karşılıyor	140	70.0
Gelir gideri karşılamıyor	60	30.0

TABLO 2: Hastaların ameliyat ile ilgili özellikleri.

Ameliyat ile ilgili özellikler	Sayı	%
Ameliyat tipi		
Estetik	100	50.0
Rekonstrüktif	100	50.0
Kronik hastalık olma durumu		
Olan	18	9.0
Olmayan	182	91.0
Ameliyat ile ilgili bilgi alma		
Alan	192	96.0
Almayan	8	4.0
Bilgi kaynağı*		
Doktor / hemşire	188	97.9
Medya /internet	60	31.2
Ameliyat öncesi sosyal destek alma		
Alan	194	97.0
Almayan	6	3.0
Sosyal destek kaynağı*		
Anne-baba	116	58.0
Eş	60	30.0
Arkadaş	61	30.5
Kardeş	67	33.5
Doktor	55	27.5
Diğer	61	30.5

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Hastaların bazı özelliklerine göre beden algısı ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar incelendiğinde; kadınların ve estetik amaçlı ameliyat olanların beden algısının anlamlı şekilde daha fazla bozulduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$) (Tablo 3).

Hastaların bazı sosyodemografik özelliklerine göre ameliyat tipi incelendiğinde; lise ve üzeri mezunların (%55.7), çalışanların (%58.7) ve geliri giderini karşılayanların (%55.7) daha yüksek oranda estetik amaçlı tedaviye başvurdukları belirlenmiştir ($p < 0.05$). Ancak hastaların öğrenim düzeyi, çalışma ve ekonomik durum gibi özelliklerinin beden algısını etkilemediği belirlenmiştir ($p > 0.05$) (Tablo 3, Tablo 4).

TARTIŞMA

Bireyin kendi bedenini algılaması olarak tanımlanan beden algısı, estetik ve rekonstrüktif cerrahi için önem taşımaktadır. Beden algısı yaş, hormonal değişiklikler, hastalık, sakatlık, yaralanma, ameli-

TABLO 3: Hastaların bazı özelliklerine göre beden algısı ölçeği ortalama puanları.

Sosyodemografik Özellikler	n	Beden algısı Ortalama değer ± SS	p
Yaş			
15-24	85	86.86 ± 20.5	p>0.05
25-35	47	82.74 ± 18.9	
35-45	29	85.38 ± 27.1	
45 yaş üzeri	39	89.00 ± 22.2	
Cinsiyet			
Erkek	60	79.08 ± 21.3	p<0.05
Kadın	140	89.10 ± 20.9	
Medeni durum			
Bekar	123	86.76 ± 22.2	p>0.05
Evli	77	84.04 ± 20.4	
Çalışma durumu			
Çalışıyor	104	85.52 ± 20.4	p>0.05
Çalışmıyor	96	86.72 ± 22.6	
Ameliyat tipi			
Estetik	100	92.01 ± 16.9	p<0.05
Rekonstrüktif	100	80.18 ± 23.9	
Ekonomik durum			
Gelir gideri karşılıyor	140	85.92 ± 19.6	p>0.05
Gelir gideri karşılamıyor	60	86.50 ± 25.5	

yat, radyoterapi, kemoterapi gibi nedenlerle değişebilmektedir.^{1,2} Bu çalışmada estetik ve rekonstrüktif amaçlı tedavi için başvuran hastaların beden

algısı ortalama puanları sırasıyla 92.01 ± 16.9; 80.18 ± 23.9'dur (p<0.05). Beden algısı ölçeğinden alınabilecek üst puanın 200 olabileceği göz önüne alındığında estetik amaçlı başvuranların ortalama puanının daha yüksek olduğu ve beden algısının daha fazla bozulduğu görülmektedir. Birçok toplumda gençlik, güzellik, çekicilik gibi özellikler zaman zaman en önemli bireysel özellikler olarak değerlendirilebilmektedir. Toplum çekici bir bedene sahip olmaya önem verdiği için, görünüm günlük yaşamın önemli bir parçası haline gelebilmektedir.² Bu nedenle insanların estetik tedaviye daha sık yönelmesi düşünülebilir. Araştırmayı destekler şekilde; Alagöz ve ark., Başterzi ve ark. estetik amaçlı başvuran hastaların beden algılarının daha fazla bozulduğunu belirlemişlerdir.^{3,14}

Günümüz toplumunda insanlar fiziksel görünüşleriyle eskiden olduğundan daha fazla ilgilenmektedirler. Güzellik fiziksel ve beden yüzeyi ile ilgili yapılan değişiklikleri yakından yönlendirmektedir. Güzelliğin toplumda ifade ettiği şeylere göre bireyler bedenlerini değiştirmeye çalışmaktadırlar.^{2,4,15} Genellikle erkek ve kadınların bedenleri ile ilgili düşünceleri farklılık göstermektedir. Erkekler bedenlerini fonksiyonel ve aktif olarak görmektedirler. Kadınlar ise bedenlerini daha estetik görmek ve çekici görünmek için baskı hissetmektedirler.¹⁶ Bu çalışmada kadınların beden algısının anlamlı olarak daha fazla bozulduğu, ka-

TABLO 4: Hastaların bazı özelliklerine göre ameliyat tiplerinin karşılaştırılması.

Sosyodemografik Özellikler	Estetik		Rekonstrüktif		p
	Sayı	%	Sayı	%	
Cinsiyet					
Erkek	22	36.7	38	63.3	X=6.095
Kadın	78	55.7	62	44.3	p=0.14
Öğrenim düzeyi					
İlköğretim mezunu	32	41.0	46	59.0	X=4.119
Lise ve üzeri mezunu	68	55.7	54	44.3	p=0.42
Çalışma durumu					
Çalışıyor	39	40.6	57	59.4	X=6.490
Çalışmıyor	61	58.7	43	41.3	p=0.11
Ekonomik durum					
Gelir gideri karşılıyor	78	55.7	62	44.3	X=6.495
Gelir gideri karşılamıyor	22	36.7	38	63.3	p=0.14

dınların erkeklere göre (sırasıyla %55.7, %36.7) daha yüksek oranda estetik amaçlı tedaviye başvurduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Bu bulgular, toplumun dış görünüşe, çekici ve güzel olmaya verdiği önem, hoş ve beğenilir olma arzusu nedeniyle kadınların estetik ameliyatlara daha fazla rağbet ettiğini düşündürmektedir. Benzer şekilde, Mülhan ve ark., Pertschuk ve ark. kadınların beden algısı puanlarının daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.^{17,18} Von Soest ve ark. kadınların %7.7'sinin estetik amaçlı ameliyat olduğunu, %22.6'sının da bu ameliyatı yaptırmak istediğini belirlemişlerdir.¹⁹ Özgür ve ark., Frederic ve ark. kadınların erkeklere oranla estetik cerrahi için daha fazla başvurduklarını belirlemişlerdir.^{16,20} Haris & Carr erkeklerin %31'nin, kadınların %41'inin bedeninin bir özelliği ya da görünümünden endişeli olduklarını belirlemişlerdir.¹¹ Ancak Başterzi ve ark. erkeklerin beden algısının daha fazla bozulduğunu saptamışlardır.¹⁴

Beden algısını etkileyen faktörlerden biri yaş dönemleridir. Özellikle fiziksel ve duygusal büyüme ve gelişmelerin hızlı yaşandığı adolesan dönem ile bireyin kendisini ve bedenini algılama biçiminin ön plana çıktığı yetişkinlik döneminde beden algısı etkilenmektedir. Bu çalışmada 15-24 yaş grubu ve 35 yaş üzeri gruptaki hastaların istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte beden algısının daha fazla bozulduğu (sırasıyla 86.86 ± 20.5 ; 89.00 ± 22.2) belirlenmiştir. Simis ve ark. plastik cerrahi için kabul edilen adolesanların, görünümleri ile ilişkili önemli psikososyal sorunları olduğunu belirlemişlerdir.²¹ Pearl & Weston adolesanların kendilerini daha iyi hissetmek için estetik cerrahiye tercih ettiklerini belirlemişlerdir.²² Adolesan dönemde, birey içinde yaşadığı kültürün ideal vücut olarak sunduğu modelin etkisi altında kalarak beden imgesi kazanma sürecini yaşamaktadır.²³ Yetişkinler yıllar geçtikçe bedenleri ve onun parçaları ile ilgili çeşitli duygular geliştirmektedirler. Çünkü beden algısı kişinin yaşam deneyimleri ya da vücudunun değişmesi ile değişmektedir. Zihinsel yeterlilikten ziyade fiziksel güce önem veren kişiler

bunun azaldığını ya da değiştiğini fark edince kendilerini algulamaları da değişmektedir. Yaşın ilerlemesine rağmen kişi kendisini genç yaşta hissetmekte ve bu dönemde estetik ameliyat düşünebilmektedir.²⁴ Bu çalışmada da 35 yaş üzeri hastaların yarısından fazlasının estetik amaçlı tedaviye başvurdukları belirlenmiştir. Haris & Carr 18-30 yaş grubunda ve 60 yaş üzerinde beden algısı ile ilgili endişelerin daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.¹¹

Hastaların bazı sosyodemografik özelliklerine göre ameliyat tipi ve beden algısı ortalama puanları incelendiğinde; lise ve üzeri mezunların (%55.7), ve geliri giderini karşılayanların (%55.7) daha yüksek oranda estetik amaçlı tedaviye başvurdukları belirlenmiştir ($p<0.05$). Ancak hastaların öğrenim düzeyi, çalışma ve ekonomik durum gibi özelliklerinin beden algısını etkilemediği belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu bulgular, bireylerin yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu ve sosyoekonomik düzeyleri ne olursa olsun, beden görünümleri ile ilgili endişe yaşadıklarını düşündürmektedir. Benzer şekilde Haris ve Carl sosyoekonomik grupların tümünde beden görünümü ile ilgili yaşanan endişelerin aynı olduğunu belirlemiştir.¹¹

SONUÇ

Bu araştırmadan elde edilen bulgular, plastik ve rekonstrüktif cerrahi kliniğine başvuran hastaların beden algısının bozulduğunu ve kadınların plastik ve rekonstrüktif cerrahiye daha fazla başvurduğunu göstermektedir. Bireyleri estetik ameliyat taleplerine yönelten faktör kendi bedenleri ile ilgili düşünceleri, bedenlerini görme eğilimleri, yani bedeni ile ilgili algıladıklarıdır. Bu nedenle ameliyat endikasyonunda hekimden ziyade bireyin talebi göz önünde bulundurulmaktadır. Estetik cerrahi için başvuran hastalara beden algısı ölçeğinin uygulanmasının, psikolojik yönden değerlendirmeye alınması gerekenlerin belirlenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Potter PA., Perry AG. Self-Concept. Potter PA., Perry AG, editörler. Fundamentals of Nursing. 6th Edition. St. Louis: Mosby; 2005: 500-21.
2. Öz F. Benlik Kavramı. Öz F, editör. Sağlık Alanında Temel Kavramlar. Ankara: İmaj İç ve Dış Ticaret A.Ş; 2004: 91-100.
3. Alagoz MS, Başterzi AD, Uysal AÇ, Tüzer V, Unlu RE, Sensoz O, Gök E. The Psychiatric View of Patients of Aesthetic Surgery: Self-Esteem, Body Image, and Eating Attitude. *Aesth. Plast. Surg* 2003; 27: 345-8.
4. Aslan D. Beden Algısı ile İlgili Sorunların Yaratabileceği Beslenme Sorunları. *STED* 2004;13: 326-9.
5. Jones JM, Bennett S, Olmsted MP, Lawson ML, Rodin G. Disordered eating attitudes and behaviors in teenaged girls: a school-based study. *CMAJ* 2001; 165: 547-52.
6. Castle DJ, Honigman RJ, Phillips KA. Does cosmetic surgery improve psychosocial well-being? *MJA* 2002;176:601-4
7. Sarwer DB, Wadden TA, Pertschuk MJ, Whitaker LA. An Investigation of Changes in Body Image following Cosmetic Surgery. *Plastic and Reconstructive Surgery* 2002;109: 363-9.
8. Sarwer DB, Crerand CE. Body image and cosmetic medical treatments. *Body Image* 2004; 1:99-111.
9. Ferraro GA, Rossano F, Andrea FD. Self-Perception and Self-Esteem of Patients Seeking Cosmetic Surgery. *Aesth. Plast. Surg.* 2005; 29:184-9.
10. Von Soest T, Kvaem IL, Skolleborg KC, Roald HE. Psychosocial Factors Predicting the Motivation to Undergo Cosmetic Surgery. *Plastic and Reconstructive Surgery* 2006; 117:51-62.
11. Harris DL, Carr AT. Prevalence of concern about physical appearance in the general population. *British Journal of Plastic Surgery* 2001; 54: 223-6.
12. Papadopulos NA, Kovacs L, Krammer S, Herschbach P, Henrich G, Biemer G. Quality of life following aesthetic plastic surgery: A prospective study. *Journal of Plastic, Reconstructive & Aesthetic Surgery* 2007; 60: 915-21.
13. Hovardaoğlu S. Vücut Algısı Ölçeği. *3P* 1993; 1 (Ek 2): 26.
14. Başterzi AD, Tüzer V, Alagöz ŞA, Uysal AÇ, Gök E. Estetik Cerrahi Hastalarında Yeme Tutumu ve Beden Algısı. *Yeni Symposium* 2003;41:3-6.
15. Sarwer DB, Wadden TA, Pertschuk MJ, Whitaker LA. Body Image Dissatisfaction and Body Dysmorphic Disorder in 100 Cosmetic Surgery Patients. *Plastic and Reconstructive Surgery* 1998; 101:1644-9.
16. Frederick DA, Lever J, Peplau LA. Interest in Cosmetic Surgery and Body Image: Views of Men and Women across the Lifespan. *Plastic and Reconstructive Surgery* 2007;120: 1407-15.
17. Muhlan H, Eisenmann-Klein M, Schmidt S. Psychological Features in a German Sample of Female Cosmetic Surgery Candidates. *Aesth Plast Surg* 2007; 31: 746-51.
18. Pertschuk MJ, Sarwer DB, Wadden TA, Whitaker LA. Body Image Dissatisfaction in Male Cosmetic Surgery Patients. *Aesth. Plast. Surg* 1998; 22: 20-4.
19. Von Soest T, Kvaem IL, Roald HE, Skolleborg KC. Cosmetic surgery among Norwegian women. *Tidsskr Nor Laegeforen* 2001;124: 1776-8.
20. Ozgur F, Tuncali D, Gursu KG. Life Satisfaction, Self-Esteem, and Body Image: A Psychosocial Evaluation of Aesthetic and Reconstructive Surgery Candidates. *Aesth. Plast. Surg* 1998; 22: 412-9.
21. Simis KJ, Verhulst FC, Koot HM. Body image, psychosocial functioning, and personality: how different are adolescents and young adults applying for plastic surgery?. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 2001;42:669-78.
22. Pearl A, Weston J. Attitudes of Adolescents About Cosmetic Surgery. *Plast Surg* 2003; 50: 628-30.
23. Koç M. Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2004; 17: 231-56.
24. Rohrich RJ. The Increasing Popularity of Cosmetic Surgery Procedures: A Look at Statistics in Plastic Surgery. *Plastic And Reconstructive Surgery* 2000;106:1363-65.